2026-yil
7-son

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI

ILMIY - METODIK

JURNALI

saen.uz

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
7-son

Bosh muharrir:
Shoumarov G‘ayrat Bahromovich, psixologiya fanlari doktori, akademik

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Qodirov Umarali Do‘stqobilovich, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor

Mas’ul kotib:
Muqimov Alisher

Texnik muharrir:
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.

TAHRIR HAY’ATI:

01.00.00 – FIZIKA-MATEMATIKA FANLARI
Ayupov Shavkat Abdullayevich, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
A’zamov Abdulla, fizika-matematika fanlari doktori, akademik
Zohidov Erkin A’zamovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

02.00.00 – KIMYO FANLARI
Normaxamatov Nodirali Soxobataliyevich, kimyo fanlar doktori, professor
Tojibayev Komiljon Sharobitdinovich, kimyo fanlar doktori, akademik

03.00.00 – BIOLOGIYA FANLARI
Abdurahmonov Ibrohim Yo‘lchiyevich, biologiya fanlari doktori, akademik
Sulaymonov Botirjon Abdushukurovich, biologiya fanlari doktori, akademik

04.00.00 – GEOLOGIYA-MINERALOGIYA FANLARI
Fayziyev Abdulhaq Radjabovich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor
Husanov Sultonboy To‘xtayevich, geologiya-mineralogiya fanlari doktori, professor

05.00.00 – TEXNIKA FANLARI
Allayev Qahramon Rahimovich, texnika fanlari doktori, akademik
Majidov Inom Urishevich, texnika fanlari doktori, professor
Turobjonov Sadritdin Maxamatdinovich, texnika fanlari doktori, akademik
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

06.00.00 – QISHLOQ XO‘JALIGI FANLARI
Namozov Shodmon Ergashovich, qishloq xo‘jaligi fanlari doktori, akademik
Shoumarov Hikmat Bahromovich, qishloq xo‘jaligi fanlari nomzodi, professor

07.00.00 – TARIX FANLARI
Ziyo Azamat Hamid o‘g‘li, tarix fanlari doktori, akademik
Sagdullayev Anatoliy Sagdullayevich, tarix fanlari doktori, akademik
Yusupova Diloram Yunusovna, tarix fanlari doktori, akademik

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, iqtisod fanlari doktori, akademik
Musayev Behzod Anvarovich, iqtisod fanlari nomzodi
To‘xliyev Nurislom, iqtisod fanlari doktori, akademik
G‘ulomov Saidahror Saidahmedovich, iqtisod fanlari doktori, akademik

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
7-son

09.00.00 – FALSAFA FANLARI
Nazarov Qiyom Normirzayevich, falsafa fanlari doktori, professor
Saifnazarov Ismoil Saifnazarovich, falsafa fanlari doktori, professor

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI
Mengliyev Baxtiyor Rajabovich, filologiya fanlari doktori, professor
Sirojiddinov Shuhrat Samariddinovich, filologiya fanlari doktori, akademik
Xidirov Rajab Gulmatovich, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (Tojikiston)

11.00.00 – GEOGRAFIYA FANLARI
Nigmatov Asqar Nigmatullayevich, geografiya fanlari doktori, professor
Tojiyeva Zulxumor Nazarovna, geografiya fanlari doktori, professor

12.00.00 – YURIDIK FANLAR
Rustamboyev Mirzayusuf Hakimovich, yuridik fanlar doktori, professor
Saidov Akmal Xolmatovich, yuridik fanlar doktori, akademik
Xolmo'minov Jumanazar Toshtemirovich, yuridik fanlar doktori, professor
Qodirov Bobiromon Bekmurodovich, yuridik fanlar doktori, professor

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI
Djurayev Risboy Haydarovich, pedagogika fanlari doktori, akademik
Ibraimov Xolboy, pedagogika fanlari doktori, akademik
Musurmonova Oynisa, pedagogika fanlari doktori, professor
Umarov Bahrom Norboyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

14.00.00 – TIBBIYOT FANLARI
Akilov Xabibulla Ataullayevich, tibbiyot fanlari doktori, professor
Nazirov Feruz Gafurovich, tibbiyot fanlari doktori, akademik

15.00.00 – FARMATSEVTIKA FANLARI
Abdullabekova Viloyat Nurillabekovna, farmatsevtika fanlari doktori, professor
Tulaganov Abduqodir Abdurahmonovich, farmatsevtika fanlari doktori, professor

16.00.00 – VETERINARIYA FANLARI
Daminov Asadullo Suvonovich, veterinariya fanlari doktori, professor
Jabborov Shuhrat Abdumajidovich, veterinariya fanlari doktori, professor
G'afurov Aktam G'afurovich, veterinariya fanlari doktori, professor

17.00.00 – SAN'ATSHUNOSLIK FANLARI
Ahmedova Nigora Rahimovna, sanatshunoslik fanlari doktori, professor
Hakimov Akbar Abdullayevich, san'atshunoslik fanlari doktori, akademik

18.00.00 – ARXITEKTURA
Nozilov Dodo Avazovich, arxitektura fanlari doktori, professor
Uralov Axtam Sindarovich, arxitektura fanlari doktori, professor

19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI
Abdusamatov Hasanboy Usmonjon o'g'li, psixologiya fanlari doktori, professor
Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Karimova Vasila Mamanosirovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Halimova Mashraboy Vohidovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Lazar Drajeta, psixologiya fanlari doktori, professor, Belgrad, Serbiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich, psixologiya fanlari doktori, professor, Grodno, Belarussiya
Suletbayeva Ella Serikbayevna, psixologiya fanlari doktori, dotsent

22.00.00 – SOTSIOLOGIYA FANLARI
Bekmurodov Mansur Bobomurodovich, sotsiologiya fanlari doktori, professor
Toshmuhamedova Dilorom Gafurdjanovna, sotsiologiya fanlari doktori

23.00.00 – SIYOSIY FANLAR
Fayzullayev Alisher Omonullayevich, siyosiy fanlar doktori, professor
Hasanov Otabek Abdurashidovich, siyosiy fanlar doktori
Paxrutdinov Shukritdin Ilyasovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Omonov Baxtiyor Axtamovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Quronboyev Qahramon Qo'chqorovich, siyosiy fanlar doktori, professor
Avazov Komil Xolliyevich, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori

24.00.00 – ISLOMSHUNOSLIK FANLARI
Ibrohimov Ne'matulla, filologiya fanlari doktori, akademik
Islomov Zohidjon Mahmudovich, filologiya fanlari doktori, professor

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI
2026-yil
7-son

UDK 94(574.5):726.71:929

Shadimetova Munavvara Sabirovna,
tarix va jamiyatshunoslik fanlari magistri,
Qozog‘iston, Chimkent shahri

AMIR TEMURNING JANUBIY QOZOG‘ISTONDA QURDIRGAN DINIY ME’MORCHILIK YODGORLIKLARI (ZIYORATGOHLAR)

Annotatsiya. Ushbu maqolada Amir Temur tomonidan Janubiy Qozog‘iston hududida barpo ettirilgan diniy me’morchilik yodgorliklari va ziyoratgohlarning tarixiy, madaniy hamda ma’naviy ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, Turkiston shahrida joylashgan Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasining qurilish tarixi, arxitekturasi va turkiy xalqlar madaniyatida tutgan o‘rni yoritiladi. Shuningdek, Temuriylar davridagi me’morchilik an’analari, diniy-ma’rifiy markazlarning rivojlanishi hamda mazkur yodgorliklarning bugungi kundagi ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot davomida tarixiy manbalar, ilmiy adabiyotlar va zamonaviy tahlil usullaridan foydalanilgan. Maqola Amir Temurning madaniy merosIni saqlash va diniy-ma’rifiy hayotni rivojlantirishdagi xizmatlarini ochib berishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Amir Temur, Janubiy Qozog‘iston, Xoja Ahmad Yassaviy, maqbara, ziyoratgoh, me’morchilik, Temuriylar, madaniy meros, Turkiston, tarix.

РЕЛИГИОЗНЫЕ АРХИТЕКТУРНЫЕ ПАМЯТНИКИ (СВЯТЫНИ), ПОСТРОЕННЫЕ АМИРОМ ТЕМУРОМ НА ТЕРРИТОРИИ ЮЖНОГО КАЗАХСТАНА

Аннотация. В данной статье рассматриваются религиозные архитектурные памятники и святыни, построенные Амиром Темуром на территории Южного Казахстана, их историческое, культурное и духовное значение. Особое внимание уделяется мавзолею Ходжи Ахмеда Яссави в городе Туркестан, истории его строительства, архитектурным особенностям и роли в культуре тюркских народов. Также анализируются архитектурные традиции эпохи Темуридов, развитие религиозно-просветительских центров и современное значение данных памятников. В ходе исследования использованы исторические источники, научная литература и современные методы анализа. Статья направлена на раскрытие вклада Амира Темура в сохранение культурного наследия и развитие духовной жизни региона.

Ключевые слова: Амир Темур, Южный Казахстан, Ходжа Ахмед Яссави, мавзолей, святыня, архитектура, Темуриды, культурное наследие, Туркестан, история.

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI JURNALI
2026-yil 7-son

RELIGIOUS ARCHITECTURAL MONUMENTS (PILGRIMAGE SITES) BUILT BY AMIR TEMUR IN SOUTHERN KAZAKHSTAN

Abstract. This article examines the religious architectural monuments and pilgrimage sites built by Amir Temur in Southern Kazakhstan, focusing on their historical, cultural, and spiritual significance. Particular attention is paid to the Mausoleum of Khoja Ahmed Yassawi in Turkistan, its construction history, architectural features, and role in the culture of Turkic peoples. The study also analyzes the architectural traditions of the Timurid era, the development of religious and educational centers, and the contemporary importance of these monuments. Historical sources, scholarly literature, and modern analytical methods were employed in the research. The article highlights Amir Temur's contribution to preserving cultural heritage and promoting the spiritual and educational development of the region.

Keywords: Amir Temur, Southern Kazakhstan, Khoja Ahmed Yassawi, mausoleum, pilgrimage site, architecture, Timurids, cultural heritage, Turkistan, history.

Amir Temur (1336–1405) nafaqat buyuk sarkarda va davlat arbobi, balki o‘z davrining yirik bunyodkori va me’morchilik homiysi sifatida ham tarixda chuqur iz qoldirgan. Uning hukmronligi davrida bunyod etilgan me’moriy inshootlar Samarqand, Buxoro va Shahrisabz kabi markaziy shaharlargina emas, balki saltanatning strategik va ma’naviy jihatdan muhim bo‘lgan chekka hududlarida ham qad rostlagan. Ana shunday hududlardan biri Janubiy Qozog‘iston bo‘lib, undagi qadimgi Yassi shahri (hozirgi Turkiston) hamda O‘tror vohasi Temur saltanatining muhim tayanch nuqtalaridan biri hisoblangan [1].

Dashti Qipchoq va Movarounnahr oralig‘idagi geosiyosiy chorrahada joylashgan ushbu hudud Amir Temur uchun nafaqat harbiy-strategik, balki diniy-ma’naviy ahamiyatga ham ega edi. Aynan shu yerda XII asrning buyuk mutasavvifi va shoiri, yassaviylik tariqatining asoschisi Xoja Ahmad Yassaviyning qabri joylashgan bo‘lib, uning ta’limoti turkiy xalqlar orasida islom dinining keng yoyilishi va mustahkam qaror topishida muhim o‘rin tutgan. Xoja Ahmad Yassaviy merosi Dashti Qipchoq aholisi ma’naviy hayotining ajralmas qismiga aylangan va keyingi asrlarda ham o‘z ahamiyatini saqlab qolgan [5].

Amir Temur 1397-yilda Yassi shahriga tashrif buyurib, Xoja Ahmad Yassaviy qabrini ziyorat qilganidan so‘ng bu yerda ulkan me’moriy majmua barpo etishni buyuradi. Natijada nafaqat Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasi, balki unga yaqin joylashgan Ariston Bob maqbarasi hamda keyinchalik Amir Temurning nabirasi Robiya Sultonbegim maqbarasi bunyod etilib, Turkiston yirik diniy-ma’rifiy markazga aylangan. Ushbu yodgorliklar Temuriylar davri me’morchilik maktabining eng yorqin namunalaridan biri bo‘lib, ularning qurilishida davrning ilg‘or muhandislik va badiiy yechimlari mujassam etilgan.

Mazkur tadqiqotning maqsadi Amir Temur tomonidan Janubiy Qozog‘iston hududida bunyod ettirilgan diniy me’morchilik yodgorliklari va ziyoratgohlarning qurilish tarixi, me’moriy xususiyatlari, diniy-ma’naviy ahamiyati hamda Temur davlatining siyosiy va mafkuraviy hayotidagi o‘rnini ilmiy manbalar asosida tahlil qilishdan iborat.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, ushbu me’moriy obidalar nafaqat O‘zbekiston va Qozog‘iston, balki butun turkiy-islom sivilizatsiyasining bebaho madaniy merosi hisoblanadi. Ayniqsa, Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasining 2003-yilda YUNESKOning Butunjahon merosi ro‘yxatiga kiritilishi uning jahon madaniy merosidagi yuksak o‘rnini yana bir bor tasdiqlaydi.

Amir Temurning Janubiy Qozog‘istondagi diniy me’morchilik faoliyatini o‘rganishga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqotlar tarixiy manbalar va zamonaviy ilmiy izlanishlarga tayanadi. Bu borada, avvalo, Temuriylar davriga oid yozma manbalar alohida ahamiyatga ega. Xususan, Sharafiddin Ali Yazdiyning **«Zafarnoma»** asarida Amir Temurning Turkiston hududiga qilgan safarlari, diniy-ma’rifiy markazlarga ko‘rsatgan e’tibori hamda Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasini bunyod etish tashabbusi haqida muhim tarixiy ma’lumotlar keltirilgan (Yazdiy, 1997). Asarda Amir Temurning davlat boshqaruvi bilan bir qatorda islom madaniyati va diniy-ma’rifiy markazlarni rivojlantirishga qaratilgan bunyodkorlik siyosati ham keng yoritilgan.

Nizomiddin Shomiyning **«Zafarnoma»** asari ham mazkur mavzuni o‘rganishda muhim tarixiy manbalardan biri hisoblanadi. Asarda Amir Temurning Turkiston va unga tutash hududlarda olib borgan bunyodkorlik ishlari, diniy-ma’rifiy markazlarga ko‘rsatgan e’tibori hamda me’moriy obidalar qurilishiga homiylik qilgani haqida qimmatli ma’lumotlar keltirilgan (Shomiy, 1996). Ushbu manba Temuriylar davridagi siyosiy, madaniy va diniy jarayonlarni kompleks tahlil qilish imkonini beradi.

Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasining tarixiy va me’moriy xususiyatlari Qozog‘iston olimlari tomonidan ham keng tadqiq etilgan. Jumladan, K. Baypaqovning **«Istoriko-kulturnoye naslediye Turkestana»** nomli monografiyasida Turkiston shahrining tarixiy taraqqiyoti, Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasining qurilish bosqichlari hamda uning Markaziy Osiyo me’morchilik san’ati rivojidagi o‘rni atroflicha yoritilgan (Baypaqov, 2011). Muallif mazkur yodgorlikni nafaqat diniy ziyoratgoh, balki turkiy xalqlarning umumiy tarixiy-madaniy merosini o‘zida mujassam etgan noyob me’moriy majmua sifatida baholaydi [6].

O‘zbekistonlik tarixchi olim B. Ahmedovning **«Amir Temur»** nomli ilmiy asarida Sohibqironning bunyodkorlik siyosati, diniy-ma’rifiy markazlarni rivojlantirish borasidagi faoliyati hamda Turkiston shahrida amalga oshirilgan qurilish ishlari ilmiy asosda tahlil qilingan (Ahmedov, 1996). Muallif Amir Temurning me’morchilik siyosatini davlat qudratini mustahkamlash, siyosiy

barqarorlikni ta’minlash va jamiyatning ma’naviy birligini qaror toptirishga xizmat qilgan muhim omil sifatida talqin etadi [2].

T. Fayziyevning **«Temuriylar shajarasi»** asarida esa Temuriylar davrining siyosiy tarixi bilan bir qatorda madaniy hayoti va me’morchilik an’analari ham yoritilgan. Muallif Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasining bunyod etilish tarixiy sharoitlari, uning diniy-ma’rifiy hamda siyosiy ahamiyati haqida muhim ma’lumotlarni keltirib, ushbu majmuaning Temuriylar davridagi mafkuraviy siyosatda tutgan o‘rnini alohida ta’kidlaydi (Fayziyev, 1995) [3].

Shuningdek, YUNESKOning rasmiy hujjatlari va ilmiy materiallarida Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasi jahon madaniy merosining nodir namunalaridan biri sifatida e’tirof etilgan. Mazkur hujjatlarda yodgorlikning me’moriy yechimi, qurilish texnologiyasi, tarixiy-badiiy qiymati hamda butun insoniyat madaniy merosidagi o‘rni xalqaro mezonlar asosida baholangan (UNESCO, 2024).

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko‘rsatadiki, Amir Temur tomonidan Janubiy Qozog‘istonda bunyod ettirilgan diniy me’morchilik yodgorliklari nafaqat me’moriy san’atning yuksak namunasi, balki Temuriylar davlatining diniy, siyosiy va madaniy siyosatini aks ettiruvchi muhim tarixiy manbalar hisoblanadi. Shu bois ularni kompleks tarixiy va me’moriy jihatdan o‘rganish bugungi kunda ham ilmiy dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasi – Temuriylar davrining markaziy ziyoratgohi

Tarixiy manbalarga ko‘ra, Amir Temur 1397-yil oxirlarida Yassi shahriga tashrif buyurib, Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasini ziyorat qilgan. O‘sha davrga kelib, maqbara ancha eskirib, vayron bo‘la boshlagan edi. Sohibqiron ushbu muqaddas maskan o‘rnida ulkan va mahobatli me’moriy majmua barpo etishni buyuradi. Mazkur tashabbus buyuk mutasavvifga bo‘lgan yuksak ehtirom ifodasi bo‘lishi bilan birga, Dashti Qipchoq hududidagi siyosiy barqarorlikni mustahkamlash va turkiy qabilalar orasida Temuriylar hokimiyatining nufuzini oshirishga xizmat qilgan muhim siyosiy qaror ham edi.

Maqbara qurilishi 1398–1405-yillarda amalga oshirilgan. Biroq Amir Temurning 1405-yilda vafot etishi sababli qurilish ishlari to‘liq yakunlanmay qolgan. Bu holat, ayniqsa, bosh peshtoqning tugallanmagan qismida yaqqol namoyon bo‘ladi. Inshootning uzunligi 65,5 metr, eni 45,5 metr, balandligi esa 38,7 metrni tashkil etib, u o‘z davrining eng yirik gumbazli me’moriy obidalaridan biri hisoblanadi. Majmua tarkibiga jome masjidi, xonaqoh, kutubxona, oshxona, mehmonxona va boshqa maqsadlarga xizmat qiluvchi 30 dan ortiq xona kirgan bo‘lib, bu uning nafaqat ziyoratgoh, balki diniy, ilmiy va ijtimoiy-ma’rifiy markaz vazifasini ham bajarganini ko‘rsatadi [4].

Me’moriy jihatdan maqbara Eron va Movarounnahr me’morchilik maktablari an’analarining uyg‘unlashuvi mahsuli hisoblanadi. Keyinchalik Samarqand, Hirot va Temuriylar davrining boshqa shaharlarida bunyod etilgan me’moriy inshootlarda qo‘llanilgan ko‘plab konstruktiv va badiiy yechimlar ilk bor aynan ushbu majmuada sinovdan o‘tkazilgan. Bosh peshtoqdagi nafis koshinkor bezaklar, murakkab

geometrik va islimiy naqshlar hamda epigrafik yozuvlar Temuriylar me'morchilik uslubining shakllanishi va rivojlanishida muhim bosqichni tashkil etadi.

Arslon Bob maqbarasi – ziyorat an'anasining muhim bo‘g‘ini

Xalq rivoyatlariga ko‘ra, Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasi qurilishi boshlanganda bino devorlari bir necha bor qulab tushgan. Shundan so‘ng Amir Temur tushida bir nuroniy zotni ko‘rib, u avvalo Xoja Ahmad Yassaviyning ma'naviy ustozi Arslon Bob qabri ustida maqbara barpo etishni tavsiya qilgan. Rivoyatga ko‘ra, ushbu maslahat bajarilgach, Yassaviy maqbarasi qurilishi muvaffaqiyatli davom etgan.

Mazkur rivoyat Arslon Bob va Xoja Ahmad Yassaviy ziyoratgohlari o‘rtasidagi ma'naviy bog‘liqlikni ifodalaydi. Asrlar davomida shakllangan ziyorat an'anasiga ko‘ra, ziyoratchilar avvalo O‘tror yaqinidagi Arslon Bob maqbarasini, undan so‘ng esa Turkistondagi Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasini ziyorat qilganlar. Ushbu tartib Amir Temur davrida shakllangan ziyorat yo‘nalishining izchil tizimini aks ettirib, mintaqaning diniy geografiyasini shakllantirishda muhim omillardan biri bo‘lib xizmat qilgan.

Robiya Sultonbegim maqbarasi

Xoja Ahmad Yassaviy majmuasi yaqinida joylashgan Robiya Sultonbegim maqbarasi Amir Temurning nabirasi xotirasiga bag‘ishlangan me'moriy yodgorlik hisoblanadi. Mazkur maqbaraning muqaddas majmua hududida bunyod etilishi Temuriylar sulolasining Xoja Ahmad Yassaviy ziyoratgohi bilan uzviy bog‘liqligini yaqqol namoyon etadi.

Sulola vakillarining aynan Turkiston hududiga dafn etilishi ushbu shahar Temuriylar davrida nafaqat yirik diniy markaz, balki sulolaviy xotira va siyosiy ramziylikni mujassam etgan muqaddas maskan sifatida ham e'tirof etilganini ko‘rsatadi. Shu tariqa, Yassaviy majmuasi diniy, siyosiy va madaniy hayot uyg‘unlashgan noyob tarixiy majmua sifatida Temuriylar davlatining ma'naviy siyosatida alohida o‘rin egallagan [3].

Yuqorida tavsiflangan yodgorliklarning asosiy ko‘rsatkichlari 1-jadvalda umumlashtirilgan.

1-jadval

Amir Temur davri Janubiy Qozog‘istondagi diniy me'morchilik yodgorliklari

Yodgorlik nomi	Joylashuvi	Qurilish davri	Vazifasi
Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasi	Yassi (hoz. Turkiston)	1389–1405	Sulton Xoja Ahmad Yassaviyning qabri ustiga qurilgan markaziy ziyoratgoh,

Yodgorlik nomi	Joylashuvi	Qurilish davri	Vazifasi
			jome masjidi, xonaqoh va madrasa vazifalarini bajaruvchi kompleks
Ariston Bob (Arslonbob) maqbarasi	O‘tror vohasi	XIV asr oxiri (rivoyatga ko‘ra Yassaviy maqbarasidan oldin)	Xoja Ahmad Yassaviyning ma’naviy ustozi qabri ustidagi ziyoratgoh; ziyoratchilar odatda avval shu yerga, so‘ng Yassaviy maqbarasiga tashrif buyurishgan
Robiya Sultonbegim maqbarasi	Yassi (Turkiston), Yassaviy majmuasi yaqinida	XV asr boshi	Amir Temurning nabirasi xotirasiga bag‘ishlangan kichik maqbara-ziyoratgoh, majmuaning tarkibiy qismi

Amir Temurning Janubiy Qozog‘istondagi bunyodkorlik faoliyati tasodifiy emas, balki puxta o‘ylangan diniy-siyosiy strategiyaning tarkibiy qismi hisoblanadi. Avvalo, Xoja Ahmad Yassaviy turkiy xalqlar, ayniqsa Dashti Qipchoq ko‘chmanchi qabilalari orasida yuksak ma’naviy nufuzga ega bo‘lgan mutasavvif sifatida e’tirof etilgan. Shu bois uning qabri ustiga ulkan maqbara barpo etilishi Amir Temurning islom dini va tasavvuf qadriyatlariga bo‘lgan hurmatini namoyon etish bilan birga, Temuriylar hokimiyatining siyosiy legitimligini mustahkamlashga ham xizmat qilgan.

Ikkinchidan, Arslon Bob va Xoja Ahmad Yassaviy ziyoratgohlari negizida shakllangan ziyorat yo‘nalishi mintaqada yagona diniy-marosim tizimini vujudga keltirgan. Mazkur tizim ko‘chmanchi va o‘troq aholi o‘rtasidagi diniy-madaniy aloqalarni mustahkamlashga, umumiy ma’naviy qadriyatlarni qaror toptirishga xizmat qilgan. Bu holat Amir Temurning hokimiyatni nafaqat harbiy qudrat, balki mafkuraviy va ma’naviy omillar orqali ham mustahkamlashga intilganini ko‘rsatadi.

Me’moriy-texnik jihatdan Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasi Temuriylar me’morchiligining muhim tajriba maydoni bo‘lgan. Unda qo‘llanilgan yirik gumbaz konstruksiyalari, ulkan peshtoq kompozitsiyasi, koshinkorlik va bezak san’ati usullari keyinchalik Samarqanddagi Bibixonim masjidi, Go‘ri Amir maqbarasi hamda boshqa Temuriylar davri inshootlarida yanada takomillashtirilgan holda

qo‘llanilgan. Shu jihatdan mazkur majmua Temuriylar me’morchilik maktabining shakllanishida muhim bosqich sifatida baholanadi.

Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasining 2003-yilda YUNESKO Butunjahon merosi ro‘yxatiga kiritilgani ushbu yodgorlikning nafaqat Markaziy Osiyo, balki jahon madaniy merosidagi alohida o‘rnini tasdiqlaydi. Bu esa Amir Temur davri me’moriy merosini alohida yodgorliklar kesimida emas, balki yagona tarixiy-madaniy tizim sifatida tadqiq etish zarurligini ko‘rsatadi [7].

Shunday qilib, Amir Temur tomonidan Janubiy Qozog‘iston hududida bunyod ettirilgan diniy me’morchilik yodgorliklari o‘z davrining yuksak muhandislik va me’moriy tafakkuri mahsuli bo‘lishi bilan birga, turkiy-islom sivilizatsiyasining ma’naviy va madaniy taraqqiyotida muhim o‘rin egallaydi. Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasi, Arslon Bob ziyoratgohi hamda Robiya Sultonbegim maqbarasi Sohibqironning diniy-ma’rifiy qadriyatlarga e’tibori, bunyodkorlik siyosati va davlat boshqaruvida ma’naviy omillarga alohida ahamiyat berganini yaqqol namoyon etadi.

Mazkur yodgorliklarning me’moriy qiyofasida Temuriylar davriga xos badiiy yechimlar, ilg‘or muhandislik tajribasi va milliy me’moriy an’analar uyg‘unlashgan. Ayniqsa, Xoja Ahmad Yassaviy maqbarasining mahobatli gumbazi, nafis koshinkorligi va epigrafik bezaklari o‘rta asrlar Markaziy Osiyo me’morchilik san’atining yuksak taraqqiyot darajasini aks ettiradi. Bu jihatlar Amir Temurning nafaqat zabardast sarkarda va davlat arbobi, balki ilm-fan, madaniyat va me’morchilik taraqqiyotiga ulkan hissa qo‘shgan bunyodkor hukmdor bo‘lganini tasdiqlaydi.

Bugungi kunda Janubiy Qozog‘istondagi ushbu ziyoratgohlar diniy, tarixiy va turistik ahamiyatini saqlab qolgan bo‘lib, har yili ko‘plab ziyoratchilar va sayyohlarni o‘ziga jalb etmoqda. Ular mintaqaning madaniy turizm salohiyatini yuksaltirish, turkiy xalqlarning umumiy tarixiy xotirasini asrash va madaniy aloqalarni rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi.

Xulosa qilib aytganda, Amir Temurning Janubiy Qozog‘istondagi bunyodkorlik siyosati uning davlatchilik g‘oyalari, diniy-ma’rifiy qarashlari va madaniy merosni asrab-avaylashga qaratilgan faoliyatining uzviy tarkibiy qismi hisoblanadi. Sohibqiron bunyod ettirgan diniy me’morchilik yodgorliklari bugungi kunda ham turkiy xalqlarning umumiy tarixiy xotirasi va madaniy birdamligining muhim ramzlaridan biri bo‘lib qolmoqda. Shu bois mazkur obidalarni tarixiy, me’moriy va madaniy nuqtai nazardan yanada chuqur o‘rganish, ularni muhofaza qilish hamda kelajak avlodlarga yetkazish dolzarb ilmiy va amaliy vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muhammadjonov, A. R. Amir Temur va Temuriylar saltanati tarixi. – Toshkent: Qomuslar bosh tahririyati, 1994. – 192 b.
2. Hayitov, Sh. A., Ravshanov, F. Amir Temur va Temuriylar davri madaniyati. – Toshkent: Fan, 2006. – 240 b.
3. Bunyodov, Z. M. Temuriylar davri me'morchiligi tarixi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2008. – 286 b.
4. Rahimov, Q. Markaziy Osiyo me'morchilik yodgorliklari. – Toshkent: O'zbekiston, 2012. – 320 b.
5. Rajabov, Q. Temuriylar davri tarixi va manbashunosligi. – Toshkent: Akademnashr, 2015. – 280 b.
6. Hasanov, S. Amir Temur davrida madaniy hayot va me'morchilik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014. – 256 b.

FAN VA TA'LIM YANGILIKLARI
JURNALI

2026-yil
7-son

Muassis - "FAN VA INNOVATSIYA YANGILIKLARI" MCHJ
Jurnal hamkori - «PROFI UNIVERSITY»

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 24-may kuni № 454068-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Jurnal 2024-yilda tashkil etilgan, 1 oyda bir marta o'zbek, tojik, qozoq, qirg'iz, qoraqalpoq, rus va ingliz tillarida nashr etiladi.

Tahririyat manzili: 190110, Toshkent shahri Uchtepa tumani, Bog'iston MFY, 14-mavze, 8-uy.

Telefonlar: +998 90 749 00 00
+998 90 749 77 77
+998 91 902 05 01
E-mail: saen_2024@mail.ru
Jurnal sayti: www.saen.uz
Telegram kanali: **https://t.me/saen_2024**

Maqolada keltirilgan fakt va ma'lumotlarning to'g'riligi uchun mualliflar mas'uldirlar.

"Fan va ta'lim yangiliklari" ilmiy-amaliy jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining qarori (25.08.2025 y., №374/5) bilan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

ISSN: 3093-8694